

Israel Calvache i Masuet
Llicenciat en Història contemporània
per la Universitat de Barcelona

ERC i la vida política a Granollers durant la Segona República

Monografia

Proclamació de la República a Granollers. (Fotografia: Bosch, AFMG.)

Els orígens d'Esquerra Republicana de Catalunya al Vallès Oriental els trobem en les pàgines de la publicació granollerina *Inquietud* (periòdic quinzenal que veié la llum per primera vegada el dia 12 de juliol de l'any 1930), promoguda per un grup de socis de la Unió Liberal, ateneu vallesà d'orientació esquerrana i catalitzador de la majoria d'expressions polítiques i culturals dutes a terme a Granollers des de finals del s. XIX². Aquesta publicació, dirigida pel que anys més tard seria president comarcal d'Esquerra Republicana de Catalunya i alcalde de Granollers en el difícil període de la Guerra Civil, en Pere Iglesias i Viadé (1899-1957), i entre els redactors de la qual figuraven Valeri Mas, Joan Cuch, Miquel Castanier, Andreu Fusté i el conegut dibuixant Pere Escobar (que en féu la capçalera)³, en el seu primer número deixa ben clara la seva orientació política i el seu programa: «Inquietud! Aquesta paraula màgica ha estat, és i serà el bressol de tots els ideals, el punt de partida de tot moviment, i, per tant, de tota revolució. (...) en el camp de les esquerres granollerines ben pocs han sabut, o volgut, donar el pit i sortir a la palestra enfrontant-se amb l'enemic. Nosaltres, doncs, venim a lluitar i lluitarem contra tots els prejudicis, contra la injustícia, contra la reacció, contra tot caciquisme. Aquesta serà la nostra obra destructiva.»

Inquietud publicà, el 6 de setembre de l'any 1930, la crida per a la creació d'una Conferència d'Esquerres Catalanes, proclama divulgada arreu de Catalunya en pro de la formació d'una «organització general que coordini, dintre d'una mateixa disciplina, les forces disperses que amb una significació política avançada actuen arreu de Catalunya, per assolir una major eficàcia en l'esforç per fer triomfar els nostres ideals (...) tant en l'ordre econòmic i social, com en el polític i religiós (...)». Aquesta Conferència d'Esquerres, celebrada a Barcelona els dies 17, 18 i 19 de març del 1931, donà com a fruit el naixement d'un nou partit polític republicà d'àmbit nacional català, Esquerra Republicana de Catalunya, organització resultant de la unió de diverses entitats polítiques i culturals d'arreu de Catalunya: d'una banda, el partit Estat Català, dirigit per Francesc Macià i de tendència nacionalista i separatista; els republicans tradicionals del Partit Republicà Català —un dels dirigents del qual era Lluís Companys—, de l'altra; els nuclis formats entorn del setmanari *L'Opinió* —de tendència esquerrana i socialista—, i, per últim, centres o casals republicans, entitats, publicacions i joventuts nacionalistes independents que formaven una gamma múltiple i diversa de petites organitzacions d'influència local i comarcal que eren residus d'antics partits nacio-

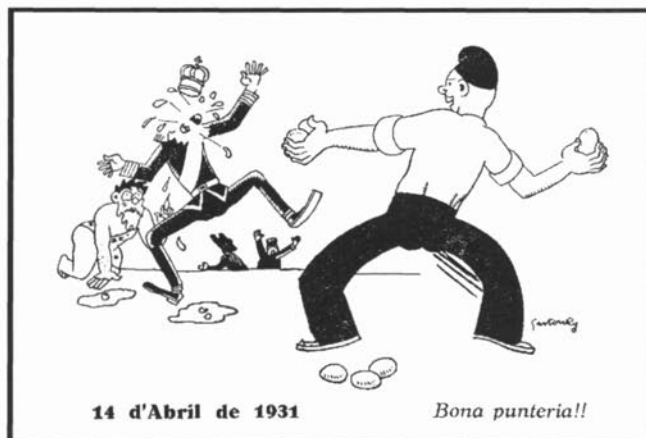
La publicació *Inquietud*, promoguda per un grup de socis de la Unió Liberal, fou un dels nuclis al voltant del qual s'organitzà l'ERC de Granollers.
(Font: *Inquietud*, núm. 1, 12-7-1930. Hemeroteca Municipal Josep Móra.)

- 1 Agreixo a Jordi Planas l'ajuda i els comentaris en la realització d'aquest treball, i també l'oportunitat que em brinda d'avançar aquesta primera entrega del meu estudi en curs sobre la història d'ERC al Vallès Oriental; agreixo igualment a Joan Garriga la confiança dipositada en la meua feina. També vull deixar constància que les opinions expressades en aquesta monografia són exclusivament meves.
- 2 FARNÉS, Josep M.; TINTÓ, Lluís: *Crònica de la Unió Liberal*. Ajuntament de Granollers, 1981. FERNÁNDEZ, M. Mariano: *Asociacionismo y vida política y social en Granollers a principio de siglo. El Centro Católico y la Unión liberal (1900-1922)*. Tesis Doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona, 1992. Exemplar dipositat a l'Hemeroteca Josep Móra de Granollers.
- 3 Els col·laboradors eren: Esteve Sarroca, Joan Montañà, Domènec Colomer, Francesc Serra, Gabriel Sabatés, Joan Sala, Josep Piñal, Manuel Fabregat, Isidre Casals, Gelibert Fontdevila, Joan Call i Genís Montañà. SUBIRÀ, Joan: *La premsa a Granollers (1882-1982)*. Vol I, pàg. 357. Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1982.

nals catalans, de llurs divisions o bé sorgits a conseqüència de la repartició en districtes electorals⁴. Dintre d'aquest últim grup, hi inclogueren les tres organitzacions granollerines que assistiren a la Conferència: la publicació *Inquietud* i la Unió Liberal, d'una banda, i l'associació Unió Republicana, de l'altra.

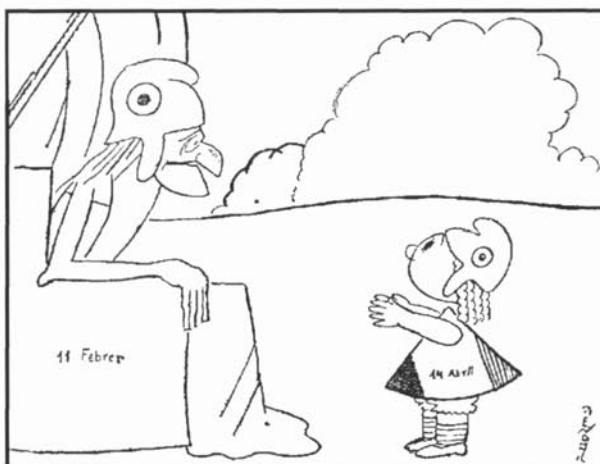
Inquietud i Unió Republicana s'adheriren immediatament al nou partit, i així es va formar la Unió d'Esquerra Republicana de Granollers, mentre que la Unió Liberal «tot i veient amb molta simpatia l'obra que està portant a terme la Conferència, no pot fer acceptar automàticament un programa de partit als socis de l'entitat i per aquest motiu hom té el propòsit de crear una secció política dins de la Unió Liberal i des d'ella mantenir l'adhesió al nou partit.»⁵

Esquerra Republicana va tenir una ràpida expansió al Vallès Oriental, en gran mesura gràcies a l'esforç propagandístic que, tant en l'àmbit de la premsa com en el social, realitzaren els redactors d'*Inquietud*, de cara a les ja properes eleccions municipals que s'havien de celebrar el dia 12 d'abril del mateix any. Així, en el seu onzè número del 28 de març de 1931 (i ja adherida a Esquerra Republicana), *Inquietud* publica el «Manifest d'Esquerra Republicana als ciutadans de Granollers», juntament amb la candidatura proposada pel partit, i formada per: Pere Iglesias i Viadé, Jacint Riera i Pereanton, Jaume Montañà Estrada, Gabriel Sabatés i Homs, Ramon Xicota Guash, Jaume Solsona i Terés, Miquel Gabarró Carrencà, Ramón Gualart Garcia, Bartomeu Pedragosa Falgà i Jaume Pla Grau. En el seu número següent (5 d'abril del 1931), d'altra banda, s'anuncia la presentació en societat del nou partit a Granollers per al dia 9 d'abril —tres dies abans de les eleccions— mitjançant un míting de propaganda al qual assistiren destacades personalitats de la directiva nacional i els candidats Pere Iglesias i Gabriel Sabatés. En l'acte, celebrat a la sala d'actes de la Unió Liberal, plena de gom a gom, es plantejaren els principals punts programàtics del partit, tant en l'àmbit municipal com en el nacional, de boca dels seus dirigents: ERC es presenta davant de

La monarquia i les institucions que els donaven suport (els anomenats «troglodites o cavernaris») foren el blanc preferit de l'humor satíric de la premsa d'ERC. Els partits de dretes també s'emportaven la seva part. (Font: *Inquietud*, núm. 15, 14-4-1932. HMJM.)

FENT BALANÇ

— ¿Què et sembla, àvia?
— Bé, noia; però procura passar sempre per l'esquerra, així els de la dreta, els veuràs venir de cara.

⁴ IVERN, M. Dolores: *Esquerra Republicana de Catalunya (1931-1936)*. Vol. I, pàg. 54-55. Publ. de l'Abadia de Montserrat, 1988.

⁵ *Inquietud*, núm. 11, 28-3-1931, pàg. 1.

l'electorat granollerí com un partit municipalista, federalista, nacionalista i disposat a implantar el socialisme de forma gradual, en una societat interclassista i sempre dins del marc de la legalitat.

Cal dir que les eleccions municipals del 12 d'abril del 1931 foren plantejades pels partits republicans com un plebiscit entre dos sistemes polítics antagònics: la monarquia vigent i la república⁶, si tenim en compte aquest aspecte no és d'estranyar que les principals preocupacions d'Esquerra Republicana de Granollers fossin, d'una banda, la lluita contra el caciquisme, mal endèmic imperant a les petites poblacions des de temps remots i, de l'altra, la implicació del proletariat en la lluita electoral, sense el suport del qual el partit no tindria expectatives d'èxit. La Confederació Nacional del Treball, d'altra banda, donà llibertat de vot als seus afiliats.

Els partits que lluitaven per l'alcaldia de la ciutat eren Esquerra Republicana, el Partit Catalanista Republicà i la Coalició Granollerina, formada per diversos elements aplegats entorn de l'ex-alcaldе conservador Josep Tardà. El triomf a les eleccions fou per al Partit Catalanista Republicà, que aconseguí situar-se a l'alcaldia amb l'industrial granollerí Esteve Camillo i Mustarós al capdavant i ocupà dotze conselleries; la gran derrotada fou Esquerra Republicana, que aconseguí tan sols 283 vots per als seus candidats (taula 1).

Taula 1: ELECCIONS MUNICIPALS DE 12 D'ABRIL DE 1931

	Vots	%	Regidors
PARTIT CATALANISTA REPUBLICÀ	1.070	56,3	13
COALICIÓ GRANOLLERINA	537	28,3	5
ERC	283	15,0	-
INDEPENDENTS	7	0,4	-
TOTAL	1.900	100	18

Font: *La Gralla*, núm. 498, 13-4-1931.

L'industrial Esteve Camillo i Mustarós fou el primer alcalde republicà de la ciutat, en representació del Partit Catalanista Republicà.

(Fotografia: *Inquietud*, núm. 10. 29-11-1930. HMJM.)

A la majoria de poblacions catalanes, però, Esquerra Republicana obtenia una victòria esclatant que situava Francesc Macià com a líder indiscutible del país, cosa que facilitava el camí per a la proclamació, per part d'aquest polític, de la República Catalana el dia 14 d'abril. Després de les eleccions, *Inquietud* deixaria de publicar-se durant un any, per reaparèixer el 14 d'abril del 1932 com a òrgan del partit.

GRANOLLERS DAVANT EL 14 D'ABRIL

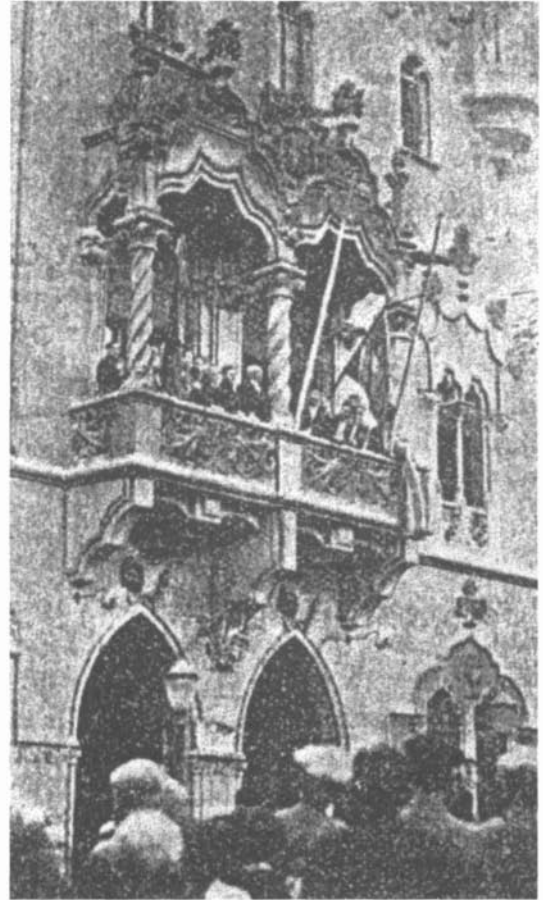
El dia 14 d'abril, el rumor que Francesc Macià havia proclamat la República Catalana a Barcelona provocà una reacció popular d'alegria a la capital del Vallès. A les tres de la tarda, la notícia era confirmada per mitjà de la radiotelefonía i, al pas del tren exprés de França, fou llençada a l'estació una bandera republicana. Tot seguit foren avisats el president de la Unió Liberal i els candidats d'ERC; la

La proclamació de la República a Granollers el dia 14 d'abril de 1931.
(Fotografia: Joan Guardia, AFMG.)

nova va estendre's a les fàbriques i tallers i immediatament molts deixaren la feina i a tot arreu començaren a formar-se grups que comentaven els esdeveniments. Un obrer ferroviari, en Joan Ubeda, seguit d'un grup que l'acompanyà des de l'estació, portà la bandera republicana a la Unió Liberal, la qual fou rebuda amb grans aplaudiments i amb els primers visques a la República manifestats al carrer.

El grup format davant de la Unió Liberal s'anà engruixint, i es disposà a proclamar la República des de la Casa de la Ciutat. Cap a les 5 de la tarda es formà la manifestació, al front de la qual anaven una trentena de músics de totes les orquestres locals, dirigits pel mestre Josep M. Ruera. La manifestació era presidida per les banderes del Partit Republicà Federal i del partit d'Unió Republicana, i hi eren presents tots els candidats d'ERC en les eleccions del diumenge. L'orquestra començà a tocar la Marsellesa i els manifestants, tot victorejant la República, es dirigiren, pels carrers d'Anselm Clavé i Sant Roc, a la plaça de la Constitució.

Els membres d'ERC s'encarregaren d'anunciar l'adveniment de la República als ciutadans des del balcó de l'Ajuntament.
(Fotografia: Bosch, AFMG.)

Quan la manifestació va arribar a l'Ajuntament, els capdavanters es dirigiren dalt de la Casa Consistorial, on, després d'assegurar a l'alcalde Rafael Prades que no es produiria cap desordre, sortiren a la balconada i, en desplegar la bandera republicana, l'orquestra tocà novament la Marsellesa i el públic va esclatar en forts aplaudiments. La proclamació de la República fou comunicada a les persones congregades per en Sebastià Foncuberta, l'Andreu Fusté, en Pere Iglesias i en Francesc Abelló (tots membres d'ERC), alhora que recomanaven calma a la població.⁷

7 La Gralla, núm. 499, 19-4-1931, pàg. 4.

Els retrats d'Alfons XIII i d'altres personatges de la família reial espanyola que hi havia a l'Ajuntament foren llençats daltabaix del balcó de la Casa de la Ciutat, i van ser trossejats i cremats en mig de gran aldarull. Altres posaren un cartell a la façana de l'Ajuntament amb aquesta inscripció: «Plaça del Capità Galán», militar afusellat arran de l'alçament republicà de Jaca del 12 de desembre del 1930. Després, la manifestació tornà a la carretera pel mateix carrer de Sant Roc i recorregué la ciutat fins arribar a l'estatge de la Unió Liberal, on es va dissoldre.

A l'Ajuntament quedà constituït un Comitè Revolucionari (integrat pels excandidats d'ERC i per elements directius de la CNT), el qual es possessió de les oficines municipals. Cap a les vuit del vespre, però, un grup nombrós sortí del Cafè Comercial, estatge dels elements addictes a la Lliga Regionalista i acompanyà els regidors electes del Partit Catalanista Republicà fins a l'Ajuntament, ja que creien que eren aquests regidors els que s'havien de fer càrrec del govern de la ciutat. Això va produir enfrontaments verbals entre els esmentats regidors i els membres del comitè revolucionari, però el conflicte es resolgué pacíficament gràcies a una comunicació signada per Francesc Macià, en la qual s'ordenava que fos Andreu Busquets i Pelissier⁸ i els seus companys de partit els que es constituïssin a l'Ajuntament. Aquesta ordre fou acatada pel Comitè, però en la pràctica aquest continuà exercint el control sobre la ciutat, com ho demostren els fets que s'expliquen a continuació: el mateix dia 14, la CNT convocà la vaga general; el dia 15 (que havia estat proclamat festiu), el Comitè ordenà l'entrega d'armes per part dels afiliats del sometent, permeté que fossin alliberats tres presos comuns que es trobaven detinguts al dipòsit municipal i es cremaren les fitxes allí trobades. També el dia 15, a les 9 del vespre, es celebrà un míting a

l'Ajuntament, on els integrants del Comitè aconsellaren la tornada al treball per a l'endemà, per tal de facilitar la tasca del nou govern.

També es constituí una «Guàrdia Cívica» armada per tal de protegir el nou règim establert, tal com succeí a diverses localitats catalanes. D'altra banda, cal dir que el batalló d'Estella, que es trobava aquarterat a la ciutat, s'uní al moviment popular el dia 15, va desfilar pels carrers i va destruir els símbols de la corona existents a Granollers.

Un cop restablerta la normalitat, el dijous, dia 16, la Junta Municipal del Cens féu l'acte d'escrutini de les eleccions, proclamà regidors els 13 candidats del Partit Catalanista Republicà i els 5 de Coalició Granollerina, i van quedar exclosos del govern municipal els candidats d'ERC.⁹

LA VERTEBRACIÓ D'ERC AL VALLÈS ORIENTAL

Exclosa del primer ajuntament republicà de Granollers, ERC dedicà tots els esforços a la seva vertebració com a partit a tot el Vallès Oriental, i amb aquesta finalitat es va crear una Junta Comarcal destinada a coordinar els diferents centres republicans ja existents o que s'anirien formant a gairebé la totalitat de pobles de la comarca¹⁰. La presidència d'aquesta Junta Comarcal recaigué sobre Josep Piñel, mentre que la secretaria era ocupada per Andreu Fusté.

D'altra banda, Pere Iglesias era escollit president local de la Unió d'Esquerra Republicana de Granollers i Lluís Jiménez, secretari; el dia 9 de juny del 1931, quedà aprovat el reglament d'una nova secció política de la Unió Liberal¹¹ i s'acordà adherir-se al partit d'Esquerra Republicana; d'aquesta manera s'engrandiren les files locals de l'organització polí-

8 Conseller electe del PCR, va ser tercer tinent d'alcalde de l'Ajuntament de Granollers en el període 1931-1934.

9 En un primer moment havien arribat instruccions des de Barcelona segons les quals quedaven exclosos del consistori municipal els regidors de la conservadora Coalició Granollerina, en favor dels candidats d'ERC, fet que contradeia les disposicions del Ministeri de Governació per tal que s'acatés l'escrutini electoral; el conflicte es resolgué quan una comissió de la majoria municipal s'entrevistà amb el governador de Barcelona.

10 Segons els estatuts definitius aprovats en el I Congrés Ordinari (13-14 de febrer de 1931), l'organització interna d'ERC es basava en una estructura comarcal, la unitat bàsica de la qual era l'entitat o centre, que era l'encarregat d'afiliar els nous militants. Per sobre de l'entitat, que tenia directiva pròpia, existia la secció, regida per un comitè polític en el qual estaven representades totes les entitats d'un mateix municipi. Alhora existia un ple comarcal en el qual estaven representats tots els centres d'una mateixa comarca. El ple comarcal es regia per un comitè comarcal (o junta) que s'escollia un cop cada any després del Congrés Nacional Ordinari. Vegeu: IVERN, M. Dolors: *Op. cit.*, Vol. II, pàg. 243-245.

11 Aquesta Secció Política de la Unió Liberal comptà entre els membres de la seva directiva amb Andreu Fusté, Bartomeu Pedragosa i Domènec Colomer, així com tres membres de la Junta de Govern de l'associació. Vegeu: FARNÉS, Josep M.; TINTÓ, Lluís: *Op. cit.* pàg. 31.

En Pere Iglesias i Viadé, president local del partit, fou la figura més rellevant de l'ERC de Granollers. El 1937 Pere Iglesias es convertí en alcalde de la ciutat.
(Fotografia: Col·lecció de la família Iglesias.)

tica, i es pogué afrontar amb majors expectatives d'èxit la nova campanya electoral per a Corts Constituents convocades per al dia 28 de juny.

En aquest sentit, el dia 7 de juny del mateix any es reuní una assemblea de delegats d'Esquerra Republicana a la Unió Liberal per tal de proposar a la directiva nacional del partit un candidat per al districte (Barcelona-província), elecció que s'ajornà per a una nova reunió que s'havia de celebrar el dia 11, en què es proposà com a candidat l'escriptor Joan Puig i Ferrer, tot i que el candidat escollit finalment fou el polític Josep Grau Jassans.¹²

Les eleccions a Corts Constituents es presentaven com la possibilitat de creació d'una constitució espanyola el més liberal possible, tant des del punt de vista social com nacional, és a dir: d'una banda, es pretenia que els diputats escollits a la votació recol·lissin les idees més avançades del progressisme i,

de l'altra, era indispensable que aquests diputats elaboressin una constitució que portés en el seu si la idea del federalisme, per tal de poder dotar Catalunya d'un estatut d'autonomia amb el major nombre possible de competències per a la nova Generalitat.

L'únic acte de propaganda electoral que es féu a Granollers fou el d'Esquerra Republicana: celebrat el dia 19 de juny a la Unió Liberal, consistí en un míting en el qual ja no es disposà d'espai suficient per al nombrós públic congregat¹³ mitja hora abans de començar. Aquella nit parlà en Pere Iglesias i diverses personalitats de la directiva nacional com Alexandre Forcades, Ernest Ventós (tinent d'alcalde de la ciutat de Barcelona), Lluís Companys i Manuel Serra i Moret (conseller de la Generalitat). La victòria s'esperava que fos per a l'ERC, entre d'altres coses perquè tan sols aquest partit havia presentat una candidatura completa amb 12 candidats, mentre que la Lliga Regionalista i la Coalició Republicana en presentaren només 10.

L'Ajuntament de Granollers, compost en la seva majoria pel Partit Catalanista Republicà, recomanà (en un gest que fou molt comentat) el vot per a l'Esquerra Republicana, «conscients de la necessitat de què els encarregats de portar a les Constituents la paraula de la nostra Pàtria hi vagin amb la força que dóna la màxima representació popular (...)», i considerà que els ideals que el PCR propugnava, el catalanisme i el republicanisme, eren avalats pel «prestigi moral i la història política (...) de Francesc

¹² Personatge controvertit, el diputat per la comarca del Vallès Oriental, Josep Grau Jassans, es veuria involucrat en un presumpte afer de suborn l'any 1933 i en un atemptat amb arma de foc a Granollers contra la seva persona el maig de 1934; aquests casos mai foren aclarits completament.

¹³ Cal dir que, com es menciona al núm. 509 de *La Gralla* del 28-6-1931, els actes organitzats pels partits dretans del Vallès en moltes ocasions acabaven abans de començar, ja fos a causa de la manca de públic assistent, o bé perquè la població impedia la seva realització amb l'ús de la força.

Taula 2: ELECCIONS A CORTS CONSTITUENTS, 28 DE JUNY DE 1931

	GRANOLLERS	%	BCN-PROVÍNCIA	%	CATALUNYA	%
ERC	2.039	81,8	117.594	76,0	374.177	59,6
LLIGA	326	13,1	29.614	19,2	105.723	16,8
COALICIÓ REPUBLICANA	126	5,1	7.285	4,8	147.852	23,6
TOTAL	2.491	100	154.493	100	627.752	100

Font: MOLAS, Isidre: *El sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936)*. Edicions 62. Barcelona, 1972, pàg. 137.
Pel que fa a les dades de Granollers: *La Gralla*, 5-7-1931, núm 510.

Macià, i per la qualitat dels homes (...) d'ERC».¹⁴ A Granollers, com a tot Catalunya, ERC obtenia una victòria indiscutible amb un total de 2.039 vots, xifra molt superior als 283 sufragis obtinguts en les eleccions municipals del 12 d'abril del mateix any. La Lliga Regionalista, per la seva banda, obtenia només 326 vots. (Taula 2)

L'ESTATUT D'AUTONOMIA

Un cop obertes les Corts Constituents, una de les principals preocupacions d'Esquerra Republicana fou l'aprovació d'un estatut d'autonomia que donés als catalans uns amplis marges de llibertat d'acció política i que els permetés desenvolupar-se com a nació autònoma. L'Estatut de Núria, presentat per la Generalitat a les Corts el dia 14 de juliol del 1931, havia d'ésser aprovat mitjançant referèndum el dia 2 d'agost, amb un mínim d'acceptació per part dels votants situat en el 75%, motiu pel qual es desfermà una activa campanya a favor de l'Estatut a tot Catalunya.

A Granollers, la nota més destacada d'aquesta campanya fou la creació d'un comitè femení en favor de l'Estatut que, a través d'una recollida massiva de firmes, intentà pal·liar la impotència provocada pel fet de no poder participar directament en el sufragi. Aquest comitè organitzà un míting de propaganda al teatre de la Unió Liberal, en el qual participà Pere Iglesias i aconseguí reunir prop de tres mil signatures.

L'Estatut guanyà el suport unànime de la població catalana, atès que participà en el referèndum un 75% del cos electoral i, d'aquests electors, més d'un 99% hi votà afirmativament, i va ser aprovat definitivament per les Corts el dia 15 de setembre de 1932; ERC es podia apuntar aquesta victòria com a pròpia, car en va ser el principal apologista. A Granollers el suport fou encara més gran, ja que votà el 96,6% dels electors i només hi hagué tres vots en contra; a la comarca votà més del 90 % i els vots contraris foren només 10. (Taula 3)

La campanya en favor de l'Estatut d'Autonomia fou una de les més actives i intenses de tot el període prebèl·lic i mobilitzà la gran majoria de la militància política i de l'electorat català. (Fotografia: Sagarra, 2-8-1931, Arxiu fotogràfic de Barcelona.)

14 El vot a ERC fou recomanat en un pasqui editat pel consistori municipal el 26 de juny de 1931. Aquest pasqui també aparegué comentat en el diari *L'Opinió* del dia 28 del mateix mes.

Taula 3: PLEBISCIT PER L'ESTATUT DE CATALUNYA DEL 2 D'AGOST DE 1931

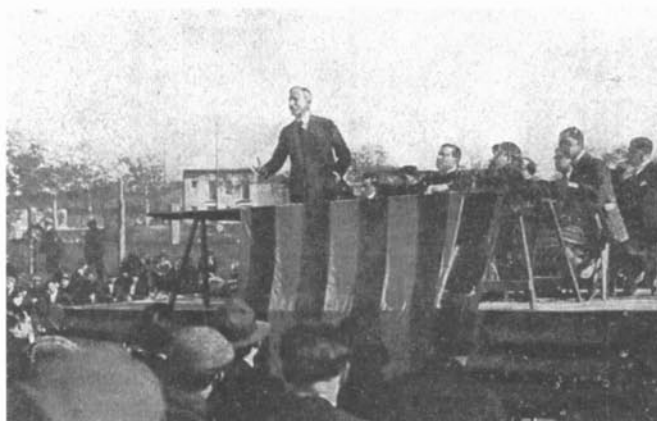
	GRANOLLERS	%	BCN-PROVÍNCIA	%	CATALUNYA	%
SÍ	3.475	99,99	14.734	99,93	592.961	99,50
NO	3	0,01	10	0,07	3.276	0,50
TOTAL	3.478	100	14.744	100	596.237	100

Font: *La Gralla*, 9-8-1931, núm. 515. Les dades totals a Catalunya són les publicades al *Diario de Barcelona*, 7-8-1931.

FRANCESC MACIÀ VISITA GRANOLLERS

En aquest ambient d'eufòria, el dia 24 d'octubre el president Macià visità Granollers per tal d'assistir a un acte celebrat per l'Esquerra Republicana local a la Unió Liberal. El president de la Generalitat, que arribà a Granollers a les 9 del vespre acompanyat d'Antoni Ventura Gassol, Joan Lluhí Vallescà, Josep Fontbernat, Tomàs Pujol i Font i d'altres, fou rebut per la plana major vallesana del partit i «el poble, que esperava la seva arribada a la carretera, el seguí a la plaça, obligant-lo a que dirigís la paraula des del balcó de l'Ajuntament».¹⁵ A la Casa Consistorial fou rebut per la majoria del consistori municipal, mentre que la minoria de Coalició Granollerina s'abstenia de fer acte de presència. Macià va dirigir unes paraules des del balcó de la Casa de la Vila al públic que envaïa la plaça de la República, i acte seguit es dirigí a l'Hotel Europa, «essent saludat al seu pas amb grans aplaudiments i altres mostres d'entusiasme», on, organitzat per la Junta Comarcal, s'oferí un sopar d'honor al qual assistiren uns cent comensals.

A les 11 de la nit començà el míting a la Unió Liberal que, amb un ple a vessar, es va allargar fins a les dues de la matinada. Macià va centrar el seu discurs en la superació dels odis i rancúnies entre els catalans i en el suport a la classe obrera a través de la tasca social: de l'obra escolar, de sanitat i higiene, en favor del nen i de la maternitat. També afirmà que ningú no podia anar contra l'Estatut. En acabar el seu parlament —segons la mateixa crònica— «l'entusiasme es desborda. La gent no desallotja el local. En baixar el senyor Macià de l'escenari, dones

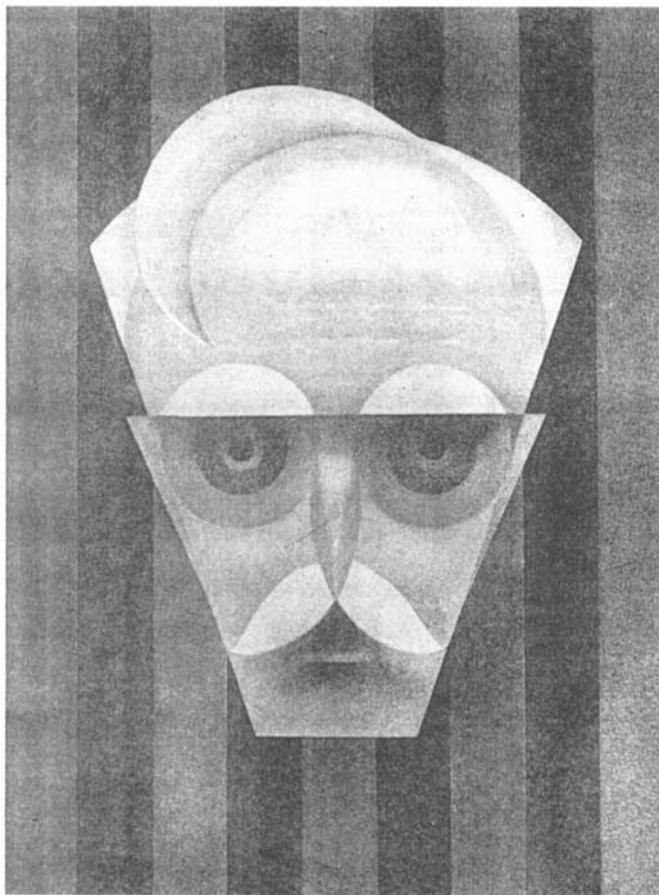

El President Macià havia visitat amb anterioritat Granollers l'any 1922, per tal de participar en un acte de caràcter nacionalista. (Font: *Il·lustració Vallesana*. Desembre de 1922. HMJM.)

Macià en la col·locació de la primera pedra del pavelló d'infecciosos de l'Hospital de Granollers l'any 1933. (Fotografia: Domínguez, *La Vanguardia*, 3-9-1933. Arxiu de la Comunitat Vedruna. Fundació Hospital-Asil de Granollers.)

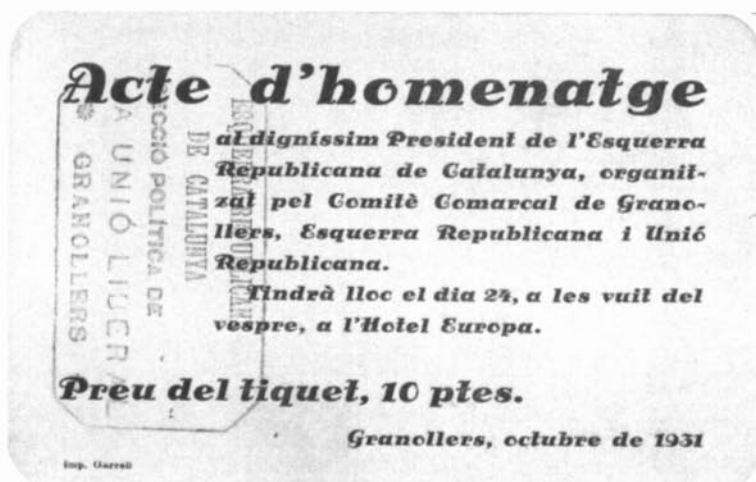
¹⁵ *La Gralla*, núm. 524, 25-10-1931, pàg. 3.

L'avi Macià, vist a través de la peculiar mirada del conegut dibuixant garriguenc Andreu Damesón.

(Font: *La Gralla*, núm. 521, 4-10-1931. HMJM.)

Tiquet del sopar d'homenatge al president Macià a Granollers. (Font: Arxiu particular de la família Aubanell.)

i noies s'acosten a l'Avi. I l'Avi petoneja els nins (...). Tot el llarg del passadís, el vestíbul, el cafè, fins que és al carrer i és dalt de l'auto, a l'Avi s'allarguen totes les mans i tothom vol ésser a la seva vora. (...) I l'auto del president és seguit amb aclamacions fins que no troba gent.»

Aquesta, però, no era la primera vegada que Francesc Macià visitava Granollers, ja que el desembre de l'any 1922 havia participat en un acte nacionalista celebrat a la ciutat.

LES ELECCIONS AL PARLAMENT CATALÀ

El dia 13 de febrer de 1932 foren inaugurades les tasques del I Congrés Nacional Ordinari d'ERC a Barcelona, en el qual Pere Iglesias participà com a integrant de la Comissió d'economia, finances i cooperativisme, i Andreu Fusté en la Comissió sobre el problema religiós.

En el primer aniversari de la proclamació de la República, ERC del Vallès Oriental feia balanç positiu de la seva actuació: «Aspirem a desvetllar la comarca vallesana i en aquest sentit la tasca realitzada (...) ens omple d'orgull. Més d'una trentena de centres d'Esquerra Republicana han estat fundats en els pobles de la nostra comarca natural»¹⁶, i també aprofitava la significativa diada per realitzar actes d'afirmació republicana a molts pobles del Vallès com ara la Garriga, el Figaró, Sant Antoni de Vilamajor, les Franqueses, Sant Esteve de Palautordera; actes que, si bé no permetien oblidar la derrota electoral del 12 d'abril a Granollers, feien demostració pública de la força amb què el partit anava arrelant a la comarca, com ho demostra la proliferació de publicacions locals adherides o òrgans del partit al Vallès Oriental: *Nova Llum*, de Llinars; *Lluita*, de Mollet, i *Farell*, de Caldes de Montbui, en són un exemple.

El juliol del mateix any, la secció local d'Esquerra Republicana feia acte públic del seu laïcisme: adreçava un telegrama al governador civil de Barcelona en el qual protestava per la celebració de la Festa de la Mare de Déu del Carme a l'Hospital de Granollers,

¹⁶ *Inquietud*, núm. 15, 14-4-1932.

ERC comptà amb nombroses publicacions periòdiques a la comarca, com ara *Farell*, de Caldes de Montbui.

(Font: *Farell*, núm. extraordinari, 24-12-1932. Col·lecció Raimundo Garcia.)

Logotip del centre d'ERC a Granollers.

(Font: Archivo Histórico Nacional de Salamanca; Sección Guerra Civil, Político-Social Barcelona.)

manifestava que era «escarni de la República i burla dels sentiments del poble republicà i atemptat contra (la) salut (dels) hospitalitzats»¹⁷ i en demanava la prohibició. Anècdotes a banda, el focus d'atenció política de l'any el constituïren les eleccions al primer parlament de Catalunya, convocades per al dia 20 de novembre.

A Granollers, l'expectació creada entorn d'Esquerra Republicana fou intensa per diversos motius: en primer lloc, aquest partit decidí presentar-se en solitari a les eleccions, fet que deixava en la disjuntiva als electors del Partit Catalanista Republicà (de tendència més centrista) de votar aquest partit o bé donar el seu suport a la Lliga i, en segon lloc, a causa d'haver fet córrer el rumor que en Pere Iglesias figuraria com a candidat per la circumscripció de Barcelona-Província, car, quan la directiva nacional s'adreçà a la Junta Comarcal del Vallès per tal que designés un possible candidat, aquesta escollí el president local de l'ERC de Granollers, tot i que al final la inclusió a la llista no es féu efectiva.

D'altra banda, la CNT local promogué una àmplia campanya en favor de l'abstenció, i el rètol del Centre d'Unió d'Esquerra Republicana del carrer Francesc Layret (actualment carrer Corró) fou arrencat per uns desconeguts, per la qual cosa es temeren aldarulls en l'acte polític que ERC organitzà el 18 de novembre a la Unió Liberal i en el qual participaren en Pere Iglesias, Roc Boronat, Josep Grau Jassans, Lluís Companys i Duran i Albesa, de la Unió Socialista de Catalunya (partit amb el qual ERC es presentava en coalició a la circumscripció). Malgrat tot, l'acte es celebrà sense incidents.

La dada més destacable de la jornada fou l'abstenció, que arribà a gairebé un 50% del cens electoral; i la victòria, novament, fou per a l'Esquerra Republicana, que obtenia 966 vots a la ciutat, enfront dels 562 sufragis de la Lliga. (Taula 4)

¹⁷ *La Gralla*, núm. 561, 17-7-1932, pàg. 8.

Taula 4: ELECCIONS AL PARLAMENT CATALÀ DEL 20-11-1932

	GRANOLLERS	%	BCN-PROVÍNCIA	%	CATALUNYA	%
ERC	966	49,6	78.814	55,3	238.567	47,0
CONCÒRDIA CIUTADANA	562	28,8	44.780	31,4	147.180	29,0
PARTIT REPUBLICÀ RADICAL	295	15,2	7.703	5,4	57.817	11,4
DRETA DE CATALUNYA	67	3,4	6.218	4,4	12.608	2,4
EXTREMA ESQUERRA FEDERAL	39	2	3.049	2,1	25.708	5,1
PSOE	19	1	2.021	1,4	25.640	5,1
TOTAL	1.948	100	142.585	100	507.520	100

Font: MOLAS, Isidre: *El sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936)*. Edicions 62. Barcelona, 1972, pàg. 153. Les dades de Granollers són les que publicà *La Gralla* el dia 27-11-1932, núm. 577.

LES ELECCIONS LEGISLATIVES I EL VOT FEMENÍ

L'activitat política d'ERC de Granollers després de les eleccions al parlament català fou escassa, i es limità a la celebració de dues conferències: una de Roc Boronat (de la directiva nacional del partit) sobre el tema del nacionalisme, i una altra en què el secretari d'ERC de la Garriga, Josep Figueres, tractà el tema «República i obrerisme». També es celebrà la commemoració del 14 d'abril amb un acte social a la seu del centre local.

Aquesta calma política, però, ben aviat es veuria destorbada: el dia 9 d'octubre del 1933 eren dissoltes les Corts Constituents; per aquest motiu, es convocaren noves eleccions legislatives per al dia 19 de novembre. A Granollers, durant el mes de gener, ja havia estat confeccionat un nou cens electoral que, segons les disposicions de la llei, incloïa per primera vegada, com a nous votants, la població femenina i els majors de vint-i-tres anys; d'aquesta manera s'amplià el cens fins a 7.037 persones amb dret a sufragi. Les eleccions legislatives,

a més a més, es presentaven transcendents, ja que es preveia una reacció conservadora que posaria en perill la tasca progressista portada a terme fins al moment pels successius governs republicans.¹⁸

Malgrat aquests dos aspectes, la calma present a Granollers era la mateixa que en d'altres enfrontaments electorals; només es celebraren dos actes electorals: un d'ERC i un altre de la CNT, que de nou engegava una forta campanya abstencionista. El míting d'ERC, celebrat el dia 17 de novembre a la Unió Liberal i amb una sala plena a vessar, fou presidit per Pere Iglesias, i adreçaren la paraula al públic en Lluís Companys, Armand Saxo, Gabriel Sabatés, Josep Fontbernat, Josep Espinassa, l'escriptor Lluís Capdevila, Àurea Seguí, Josep Grau Jassans, Sebastià Clarà i Antoni M. Isbert; tots defensaren la tasca duta a terme fins al moment per ERC i atacaren els partits adversaris. A la comarca, d'altra banda, la campanya electoral d'ERC es veié intensificada, i es celebraren mítings a Vallromanes, la Roca, Vilanova de la Roca, Palautordera i Cardedeu.

18 A finals de febrer i principis de març es constituï a Espanya la Confederación Nacional de Derechas Autónomas (CEDA), i a Catalunya, els dies 3 i 4 del mateix febrer, la Dreta Liberal Republicana de Catalunya i un grup procedent de l'ACR ingressaven a la Lliga Regionalista. Així «el procés centrista de la Lliga es consolidà amb la fundació de la Lliga Catalana [...] i uns estatuts fins aleshores inexistents [...] En el moment de la reestructuració del partit, l'organització i la militància havien crescut considerablement.» MOLAS, Isidre: *El sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936)*. Pàg. 48-50. Edicions 62, Barcelona, 1972.

Taula 5: ELECCIONS AL PARLAMENT ESPANYOL, 19-11-1933

	GRANOLLERS	%	BCN-PROVÍNCIA	%	CATALUNYA	%
ERC	1.609	38,8	143.624	49,0	459.913	42,6
DRETA DE CATALUNYA	1.549	37,4	132.381	45,1	421.644	39,1
COALICIÓ D'ESQUERRES	693	16,7	10.904	3,2	87.288	8,1
PARTIT REPUBLICÀ RADICAL	297	7,1	8.191	2,8	110.509	10,2
TOTAL	4.148	100	284.196	100	1.079.354	100

FONT: *La Gralla*, 26-11-1933, núm. 625, pàg. 3 i MOLES, Isidre: *El sistema de partits polítics a Catalunya (1931-1936)*. Edicions 62. Barcelona, 1972.

Taula 6: ELECCIONS A CORTS 19-11-1933

	ERC	DRETA CAT.	COAL.D'ESQ.	P.REP.RAD.
Aiguafreda	153	169	16	-
L'Ametlla	152	212	14	31
Bigues i Riells	85	247	2	2
Caldes de Montbui	1.150	840	30	10
Campins	50	30	-	-
Canovelles	29	132	12	2
Canoves i Samalús	-	-	-	-
Cardedeu	249	529	132	-
Castellcir	-	-	-	-
Castellterçol	185	600	1	11
El Figaró	38	143	14	-
Les Franqueses	159	473	15	2
La Garriga	476	714	12	16
Granera	25	50	-	-
Granollers	1.609	1.549	693	297
Gualba	208	60	104	-
La Llagosta	150	54	-	-
Llinars	423	358	9	36
Lliçà d'Amunt	181	186	3	-
Lliçà de Vall	131	115	-	-
Martorelles de Baix	175	218	7	-
Martorelles de Dalt	88	68	1	-
Mollet	1.230	650	3	130
Montornès	126	166	1	2
Montmeló	141	146	5	75
Montseny	-	-	-	-
Parets	270	266	3	120
Sant Antoni de Vilamajor	308	73	15	-
Sant Celoni	349	1.087	-	1
Sant Esteve de Palautordera	125	198	-	-
Sant Feliu de Codines	469	410	41	179
Sant Fost de Campsentelles	242	94	1	1
Sant Pere de Vilamajor	71	139	-	-
Sant Quirze de Safaja	9	69	-	-
Santa Eulàlia de Ronçana	78	274	3	1
Santa Maria de Palautordera	141	419	-	-
La Roca, Santa Agnès	167	387	12	6
Tagamanent	23	28	-	-
Vallromanes	91	105	-	-
Vilanova de la Roca	130	180	-	-
Vilalba Sasserra	17	27	2	-
TOTAL	9.703	11.465	1.151	922

Font: *La Gralla*, 26-11-1933, núm. 625, pàg. 3

El total dels vots emesos a Granollers fou de 4.148, és a dir, un 60% del nou cens electoral; la participació de les dones en el sufragi semblà afavorir ERC, que aconseguia una ajustada victòria (1.609 vots) sobre la Lliga Regionalista (1.549 sufragis).(Taula 5.)

Tot i que en el conjunt de la circumscripció de Barcelona-Província ERC obtingué els vots necessaris per ocupar tots els llocs de la majoria, al Vallès Oriental —com es pot veure en el quadre adjunt— (taula 6) la Lliga superà el seu adversari en més d'un miler de vots. En el conjunt de l'Estat espanyol, les dretes obtenien una important victòria, i s'accentuà, d'aquesta manera, la creixent polarització entre dues maneres ben diferents d'entendre la República i, en definitiva, la societat.

L'any acabà amb la trista nova de la mort, el dia de Nadal, del president de la Generalitat, Francesc Macià, fet que, tant a Granollers com a la resta de Catalunya, provocaria una allau de mostres de dolor i condol.

ERC ENTRA A L'AJUNTAMENT DE GRANOLLERS

La convocatòria d'eleccions municipals a Catalunya per al dia 14 de gener de 1934 vingué marcada per alguns canvis en la llei electoral, que implantaven el sistema de llistes tancades, és a dir, llistes en les quals els electors no podien triar el candidat. A més, aquestes eren les primeres eleccions municipals realitzades sota el règim autonòmic, i l'interès es centrava en saber si l'augment de vot experimentat per la Lliga Regionalista seguiria la mateixa tendència.

A Granollers, però, dues altres organitzacions es disputaven l'alcaldia: el Partit Catalanista Republicà, en el poder municipal des de l'abril del 1931, i la Candidatura Proporcionalista encapçalada per Francesc Torras Villà, popular cacic granollerí que havia adquirit una gran rellevància política, sobretot durant la Dictadura de Primo de Rivera.

D'aquests partits en lluita només dos celebraren actes electorals: la Candidatura Proporcionalista del Centre Radical d'Aliança Republicana, que dugué a terme diversos mítings i conferències amb el suport del Centre Radical, i ERC, que celebrà un míting el dia 12 de gener a la Unió Liberal, on parlaren Pere Iglesias, Gabriel Sabatés i Josep Grau Jassans¹⁹.

El dia 14, cap al migdia, la impressió general era que possiblement la candidatura de Torras Villà s'aixecaria vencedora, fet que motivà una mobilització general de l'electorat del PCR i ERC. Els centres polítics, convertits en oficines electorals, es veieren molt concorreguts, i els militants d'ERC, davant la sospita que s'estaven duent a terme coaccions sobre l'electorat, es mogué per tota la ciutat per tal de vetllar per la legalitat de l'elecció.

A les quatre de la tarda, quan començava l'acte d'escrutini, es va congregar un gran nombre d'electors, candidats i apoderats a tots els col·legis electorals. A les sis eren anunciats els resultats provisionals, que no sofriren modificacions: El PCR fou el

vencedor i obtingué 12 regidors, seguit de la Candidatura Proporcionalista i ERC amb 4 i 2 regidors, respectivament, mentre que la Lliga es quedava sense representació a l'Ajuntament. (Taula 7)

Taula 7: ELECCIONS MUNICIPALS 14 GENER 1934

	Vots	%	Regidors
PARTIT CATALANISTA REP.	1.766	35,4	12
CAND. PROPORCIONALISTA	1.312	26,3	4
ERC	1.213	24,3	2
LLIGA REGIONALISTA	700	14,0	-
TOTAL	4.991	100	18

Font: *La Gralla*, núm. 632, 21-1-1934.

L'entrada d'ERC en el govern municipal obligà a una reestructuració del partit: el dia 1 de febrer es celebrà una reunió general de socis del centre per tal de procedir a l'elecció reglamentària de quatre vocals de la directiva i de dos vocals més, a causa de la renúncia d'en Pere Iglesias i en Gabriel Sabatés. Foren escollits per a aquests càrrecs en Miquel Castanier, Joaquim Montaner, Amadeu Clusellas, Francesc Riera, Josep Pous i Jaume Bové. També fou acordat que els dos regidors electes fossin considerats com a vocals nats. La presidència del centre, d'altra banda, recauria sobre Bartomeu Pedragosa.

A més d'aquesta reestructuració, ERC veuria ampliat el seu camp d'acció social gràcies a la formació de dues noves organitzacions en el seu si: la secció Acció Femenina i les Joventuts d'Esquerra Republicana Estat Català (JEREC).

Malgrat que en l'àmbit nacional la Secció Femenina d'ERC s'havia format oficialment el dia 31 de maig de 1932 amb més de cinc-centes adhesions, la primera notícia d'un acte públic organitzat per Acció Femenina de Granollers no es troba fins al dia 22 d'abril del 1934, amb motiu d'un viatge a Barcelona organitzat per tal de retre un homenatge a la tomba

19 La candidatura presentada per ERC era la següent: Pere Iglesias i Viadé, Gabriel Sabatés i Homs, Miquel Castanier i Net, Ramon Gualart Garcia, Jaume Calzada i Carreres, Jaume Mora i Sanyol, Francesc Bellavista i Sastre, Vicens Tavermer i López, Jacint Riera i Pereanton, Frederic Serracant i Mora, Esteve Guàrdia i Puigsech, Genís Montané i Masana, Josep Pous i Casals, Enric Listuella i Figueres, Ramon Cruixent i Oliveres, Ermenegild Tubau i Canals, Josep Farrés i Alsuara i Antoni Ribes i Serés. (*La Gralla*, núm. 631, 14-1-1931, pàg. 4)

Unió d'Esquerra Republicana

Campanya Antifeixista

La democràcia catalana tota, s'aixeca dempeus per a proclamar el seu present enfront la llopada feixística de terres espanyoles! Cap home liberal no pot negar el seu concurs als actes que **Unió d'Esquerra Republicana** ha organitzat per tal de col·laborar a aquesta croada patriòtica. Tot el poble de Granollers, és convidat a assistir als actes següents:

Divendres, dia 27, a les 9 de la nit:

En el local de la nostra entitat, tindrà lloc la celebració d'una

Conferència Pública

patrocinada per la **Secció Femenina** del nostre Centre, a càrrec de

MARIA DOLORS BARGALLÓ

la qual, disserterà sobre l'interessant tema, de palpitant actualitat,

El Moment Polític Actual

Dissabte, dia 28, a les 9 de la nit:

Encesa d'una Foguera

a **Can Casaca**, que amb el seu resplendor faci saber als altres pobles catalans, com a Granollers també senyoreja l'amor a la Patria i a la Democràcia.

Diumenge, dia 29, a les 8 del matí:

Sortida del Centre d'**Unió d'Esquerra Republicana** per tal de dirigir-se a Barcelona, en el tren del Nord que surt a les 8:23 a fi d'assistir a la

Grandiosa Manifestació

que es celebrarà a la capital catalana, per a respondre d'una manera cívica i democràtica a l'esperit feixista que intenta apoderar-se de la República.

GRANOLLERINS!! contra el feixisme, per Catalunya i per la Democràcia, **ASSISTIU-HIII!**

Impremta L'EXCELSA, Tàrragona

Granollers, 26 d'Abril de 1934

oficial del seu estatge social. Participà en l'acte el conseller de Governació de la Generalitat, Josep Dencàs. En la pràctica, les JEREC representaven l'ala més nacionalista i radical d'ERC.

LES CONSEQÜÈNCIES POLÍTQUES DELS FETS D'OCTUBRE

El dia 4 d'octubre del 1934, la notícia de la formació d'un nou govern presidit per Lerroux provocava l'esclat, l'endemà, de la vaga general a Catalunya amb el suport del govern de la Generalitat i, el dia 6, el president Lluís Companys proclamà l'Estat Català dins la República Federal Espanyola i declarà trencades totes les relacions amb el govern Lerroux, fet que originà la intervenció de les forces de l'exèrcit a Catalunya comandades pel general Batet. A Granollers, la revolta s'allargaria fins al dia 8, data en què una columna militar ocupava l'ajuntament i desarmava la part de la població que s'havia aixecat contra la progressiva dretanització de la república²⁰.

Les conseqüències polítiques de la revolta d'octubre a Granollers serien prou importants: el dimarts, dia 9, els centres d'Esquerra Republicana de Catalunya, el Partit Nacionalista Català i la Confederació Nacional del Treball eren clausurats. El dimecres, dia 10, era detingut l'alcalde de la ciutat, Esteve Camillo, que no fou posat en llibertat fins al divendres, dia 12, a la nit. Aquesta era la primera de moltes detencions que es portarien a terme en els dies següents al restabliment de l'ordre i entre les quals cal destacar les dels membres d'ERC Pere Iglesias, Josep Piñel i Joaquim Piera, entre molts altres polítics, treballadors o simples ciutadans de Granollers.

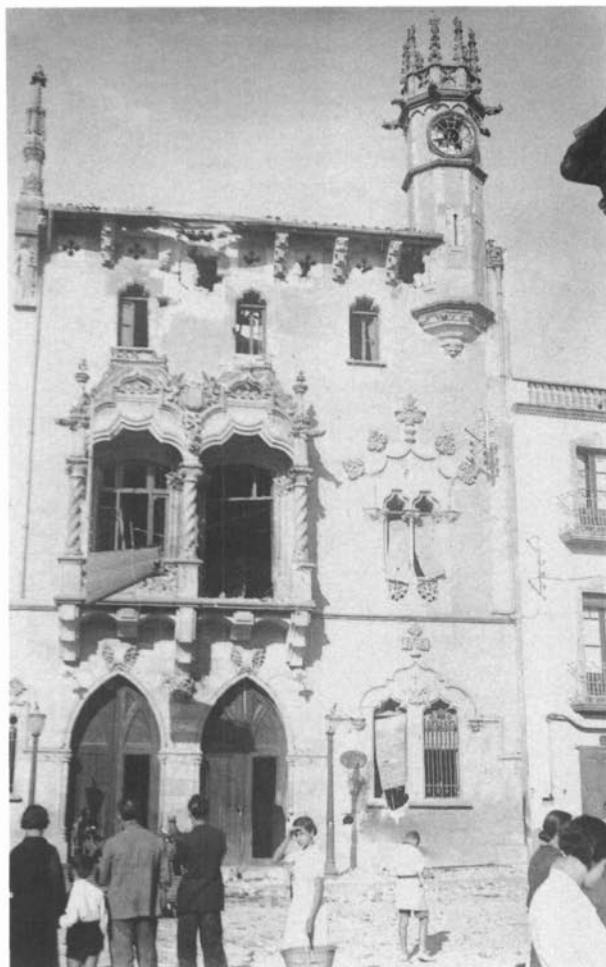
L'Ajuntament fou destituït per l'autoritat militar i la tònica dominant durant els mesos següents a la revolta serien les noves detencions, les ordres de recerca i captura, la petició d'indults per als presos i els successius alliberaments: el dia 28 de novembre, la revista *La Gralla* anuncia la posada en llibertat de Josep Piñel i Joaquim Piera (membres d'ERC)

L'any 1934 s'endegà una campanya nacional contra el feixisme en la qual l'ERC local participà activament. (Font: Biblioteca Popular Can Pedrals.)

de Francesc Macià. De totes maneres, l'activitat d'Acció Femenina a partir d'aquesta data serà intensa: celebrà nombrosos actes polítics i conferències i participà activament en la campanya antifeixista iniciada el mateix any a tot Catalunya. Acció Femenina inaugurà aquesta campanya a Granollers el dia 27 d'abril amb una conferència al centre d'ERC a càrrec de M. Dolors Bargalló (de la directiva nacional de la secció). El dia 29 del mateix mes també organitzà un desplaçament a Barcelona per tal d'assistir a la manifestació antifeixista que hi era convocada.

Les JEREC, per la seva part, es presentaven a Granollers el dia 15 de setembre del mateix any al saló teatre de l'Alhambra, amb motiu de la inauguració

²⁰ Vegeu la crònica dels fets d'octubre descrita per Joan Garriga a l'obra *Granollers 1936-1939: conflicte bèl·lic i revolucionari*. Oikos-Tau, Barcelona, 1989. Vol. I, pàg. 172-177.

La façana de l'Ajuntament després dels Fets del Sis d'Octubre de 1934.

(Fotografia: Joan Guàrdia, AFMG.)

i el dia 2 de desembre apareix la notícia de l'alliberament sota fiança de Pere Iglesias.

L'activitat política quedaria pràcticament paralitzada fins al mes de febrer del 1936, i ERC no en seria l'excepció: no fou fins al juny de 1935 que la Junta Comarcal inicià les gestions per tal d'aconseguir l'obertura del seu estage social. Durant l'octubre d'aquest any quedaren instal·lades les oficines públiques per a l'adquisició del nou carnet electoral que a partir d'aquell moment seria indispensable per poder exercir el dret al sufragi.

El retorn a la normalitat política no s'esdevindria fins a la dissolució de les Corts i la convocatòria de noves eleccions legislatives per al 16 de febrer de l'any 1936.

EL RETORN A LA LEGALITAT REPUBLICANA

El Centre d'ERC fou reobert l'11 de gener de 1936, i hi van ser hissades les banderes retirades per l'exèrcit durant els fets d'octubre. El dia 19 del mateix mes, es celebrà un ple comarcal al centre d'ERC a Granollers, on assistiren representacions de tots els pobles de la comarca. Un dels acords presos fou la designació com a candidat de l'exdiputat Grau Jassans i, en la mateixa reunió, s'escollí una nova junta directiva local, que quedà composta de la manera següent: president, Martí Aubanell; vicepresident, Esteve Guàrdia; tresorer, Josep Soler; secretari, Eduard Tormo; vocals, Climent Algueró, Francesc Mogues López i Francesc Ramos.

El primer míting de la campanya electoral d'ERC es celebrà el dia 28 de gener a la Unió Liberal, presidit per Grau Jassans. Hi parlaren Pere Iglesias, Josep Baget, el doctor Espinassa i l'exdiputat Josep A. Trabal, en un acte molt concorregut, tant de gent provinent de Granollers com de la resta de la comarca. L'autoritat havia pres precaucions en previsió d'aldarulls que finalment no es produïren.

Les eleccions legislatives es presentarien com la confrontació de dos blocs que (a conseqüència dels fets esdevinguts des del 6 d'octubre del 1934) havien esdevingut irreconciliables. La polarització de les tendències polítiques es concretà en la formació d'un front unitari d'esquerres (el Front Popular) com a dic de contenció d'un conservadorisme que ja havia començat a engendrar en el seu si el nou monstre que amenaçava Europa: el feixisme. Aquest Front Popular es constituí el dia 15 de gener del 1936, i tenia un programa de mínims comuns a tots els partits en coalició: retorn a la política religiosa, educativa i autonòmica del primer bienni; amnistia per als presos polítics i una reforma agrària més ràpida. Els partits de dretes, per la seva banda, formarien un Front d'Ordre, que a Granollers es constituí a finals del mes de gener.

L'expectació i el nerviosisme, doncs, eren alts: durant tot el període preelectoral sovintejaren les reunions als centres polítics locals i s'intensificaren a tota la comarca els actes de propaganda. Els dies 8 i 9 de febrer, la policia escorcollà els transeünts i, el dia 16, arribà a la ciutat un camió amb una vuitan-

tena de membres de la Guàrdia Civil encarregats de mantenir l'ordre durant les eleccions. El divendres, dia 13, el Front Popular d'Esquerres organitzà un míting a la Unió Liberal que es veié extraordinàriament concorregut, fins al punt que s'hagueren de posar altaveus al cafè, on tampoc no s'hi cabia. Va presidir l'acte Esteve Camillo i hi parlaren els candidats Eduard Ragasol, Pelai Sala i Nicolau d'Olwer i el periodista Eugeni Xammar, davant un públic enaltit. Segons explica Xammar a les seves memòries: «durant la campanya electoral els mítings de propaganda eren veritables *calderades humanes*. Els locals més grans de cada població eren insuficients. A Manresa, a Mataró, a Granollers, centenars o milers de persones es van quedar a fora sense poder sentir la nostra santa paraula.»²¹

Durant la jornada electoral, la ciutat prengué un aire d'anormalitat: als voltants dels col·legis electorals patrullaven forces de la Guàrdia Civil, i a la cantonada del carrer Sant Roc es situà un grup de Guàrdies d'Assalt. L'índex de participació fou superior al 70% i la victòria per al Front d'Esquerres, el qual, a Granollers, assolí encara una victòria més rotunda, amb dues tercers parts dels vots. (Taula 8)

Taula 8: ELECCIONS LEGISLATIVES DEL 16 DE FEBRER DE 1936

	GRANOLLERS	%	BCN-PROVÍNCIA	%	CATALUNYA	%
FRONT POPULAR	3.788	66,3	196.613	57,4	705.264	59,1
FRONT CATALÀ D'ORDRE	1.921	33,7	145.572	42,6	487.917	40,9
TOTAL	5.709	100	342.185	100	1.193.181	100

Fonts: MOLAS, Isidre: *Op.cit.*, pàg. 185-188. Les dades que corresponen a Granollers són les publicades a *La Gralla*, núm. 733, 31-2-1936.

Les conseqüències del canvi polític no es feren esperar: el dilluns, dia 17 de febrer del 1936, l'alcalde gestor (el farmacèutic Artur Gasset) i l'Ajuntament en ple dimitia, i el mateix dia al vespre, poc després que per mitjà de la ràdio el nou conseller de governació, Joan Moles, comunicés l'ordre de reposició

dels ajuntaments suspesos després del 6 d'octubre del 1934, prenent possessió dels seus càrrecs els consellers destituïts. Esteve Camillo, Pere Iglesias i el conseller Francesc Bofill (PCR), que estaven pendents de procediment penal, no pogueren posseir-se dels càrrecs respectius fins al dia 20 de març del mateix any.

Durant la primera sessió plenària del reconstituït Ajuntament d'elecció popular, el grup d'ERC presentà diverses propostes en què es posava de manifest el seu profund laïcisme. En la primera, es proposava canviar la retolació dels carrers amb nom de sants per d'altres noms d'homes il·lustres, personalitats populars i dates històriques; proposició que fou rebutjada setmanes més tard per la comissió de Foment, al·legant el respecte merescut a una tradició secular. En la segona, es proposava de sol·licitar al Ministeri d'Instrucció Pública l'autorització per a la confiscació dels edificis religiosos per tal de destinar-los a ús escolar, així com que l'edifici de Sant Francesc retornés al ple domini de l'Ajuntament; aquesta proposta fou acceptada per la majoria.

En un altre ordre de coses, el nou govern republicà concedí per decret l'amnistia dels presos polítics i socials i convocà unes noves eleccions a compromissaris per al dia 26 d'abril, que conjuntament amb els diputats de la nació haurien d'escollir el nou president de la república.

21 XAMMAR, Eugeni: *Seixanta anys d'anar pel món*. Ed. Pòrtic, Barcelona, 1974. Pàg. 384-385.

En relació amb aquestes eleccions, el dia 19 d'abril es celebrà una reunió del Ple Comarcal al Centre d'ERC de Granollers, en la qual s'escollí com a compromissari a Josep Grau Jassans. En la mateixa reunió també foren designats els pobles que haurien de reunir-se per al nomenament dels seus representants en el nou Comitè Comarcal.

La dreta reaccionària, davant la seva nova situació de desavantatge i descrèdit polític, intentaria un últim exercici de poder per tal de fer-se de nou amb les regnes de l'Estat: l'aixecament militar del general Franco.

ERC DAVANT EL COP MILITAR I LA REVOLUCIÓ

El pronunciament militar del dia 18 de juliol va topat amb una reacció popular en defensa de la legalitat republicana que, inevitablement, conduiria al conflicte bèl·lic. A Granollers la resposta fou gairebé immediata: el diumenge, dia 19, es celebrà una assemblea a la plaça de la República i es creà un Comitè Antifeixista que passaria a ésser l'òrgan de control de la nova vida ciutadana. La revolució, després de tants anys de desencisos, esclatava en la seva forma més arrauxada: es repartiren armes entre la població, s'incendià el Centre Catòlic, l'església parroquial, l'església de Montserrat, les escoles de Sant Josep, el convent escola dels Frares Menors Conventuals i el convent escola de les Germanes Carmelites. Les seus de la Lliga Catalana i Can Riera foren ocupades. Al mateix temps, la justícia expeditiva feia la seva aparició i moltes persones eren executades en defensa d'una nova realitat en la qual ja no hi havia lloc per als «enemics del poble».²² Les col·lectivitzacions i expropiacions es convertien en la punta de llança del nou sistema econòmic.²³

ERC prendria part activa en un moviment revolucionari que havia canviat les paraules per l'acció en unes poques hores. El Comitè de Defensa o Milícies Antifeixistes estaria format, en un principi, per tres membres de cadascun dels partits i sindicats amb un pes social evident: la FAI, la CNT, ERC i la UGT,

ANY XVI | NÚMERO 705

GRANOLLERS, 26 JULIOL DEL 1936

JORNADES TRÀGIQUES

La rebel·lió militar contra la República

El Govern i el poble armat a la defensa del poder civil

A tot Catalunya, a Madrid i a moltes capitals de la Península la rebel·lió és sufocada

En aquestes hores greus i decisives, el poble de Granollers afirma la seva tradició liberal i pren lloc en l'aferrissada lluita que aixafarà la reacció pretoriana que ha desfermat a tot el país la lluita més cruenta i inhumana.

Al crim monstruós dels caps de la rebel·lió, que han porat a matar germans contra germans valguent-se de la força d'una disciplina que ells han deshonrat, el poble ha respost amb la unió ferma i indestructible de la seva voluntat de vèncer.

La resposta popular a l'aixecament militar del general Franco fou immediata.

(Font: *La Gralla*, núm. 755, 26-7-1936. HMJM.)

i més tard s'hi afegirien tres membres d'ACR. Els tres membres d'ERC del Comitè foren: Pere Iglesias, Gabriel Sabatés i Lluís Jiménez.

Des dels primers dies del conflicte, en Pere Iglesias, nou president comarcal d'ERC, s'havia posat al front del departament d'Assistència Sanitària que els esdeveniments demanaven; assessorat pels elements tècnics corresponents Pere Iglesias creà un conjunt assistencial que, requisant establiments i edificis, controlant el material de prevenció i curació i aportant el personal necessari, donaria assistència als ferits, domiciliària, a particulars i a guarderies d'infants.

²² Es calcula que el nombre de persones domiciliades a Granollers que foren víctimes de la «justícia» revolucionària és de 41. GARRIGA, Joan: *Op. cit.* Vol. II, pàg. 355.

²³ Sobre la nova estructura econòmica de Granollers durant la Guerra Civil, vegeu: LEDESMA, Joaquim: *Granollers 1936-1939: conflicte revolucionari i bèl·lic*. Vol. II, Ed. Oikos-Tau, Barcelona, 1989, pàg. 53-180.

La columna del Vallès Oriental, formada per voluntaris (prop d'una trentena pertanyents a ERC) desfila per la carretera abans de marxar al front d'Aragó, el setembre de 1936. (Fotografia: Joan Guàrdia, AFMG.)

Sota el seu mandat, l'Hospital de Granollers arribaria a disposar de 50 llits i del servei complet de metges i personal annex.

Després de les primeres setmanes d'eufòria revolucionària calia emprendre accions per tal de retornar a les ciutats un caire de normalitat. En aquest sentit, un decret de la Conselleria de Seguretat Interior de la Generalitat promulgat el dia 9 d'octubre, obligava a formar nous ajuntaments; la Corporació Municipal de Granollers canviaria el dia 29 del mateix mes.

Les Milícies Antifeixistes havien estat dissoltes, almenys sobre el paper, durant el mes de setembre; al nou Ajuntament, però, hi hauria integrants de l'antic Comitè. ERC ocuparia la Conselleria de Sanitat i Assistència Social, amb Pere Iglesias al capdavant, i cinc consellers més: Gabriel Sabatés, Martí Aubanell, Bartomeu Pedragosa, Emili Botey i Francesc Bellavista.

Així, doncs, finalment ERC prenia part activa en el govern de la ciutat, si bé aquesta participació arribava en els moments més difícils: Granollers ja era una població abocada a la lluita de reraguarda i participava de manera directa en la guerra amb la

Columna de Milicians «Vallès Oriental», formada per més de 500 granollerins i granollerines, entre els quals es té constància de l'allistament de vint-i-sis homes i una dona pertanyents a ERC, alguns dels quals eren dirigents del partit a Granollers, com ara Ramon Gulart Garcia, Jaume Montaña Estrada i Josep Pous i Casals.²⁴

La lluita pel control de les institucions acabaria provocant un desgast en les organitzacions de postulats més avançats, com la CNT i la FAI, fet que desembocava en la formació d'un nou Ajuntament el dia 27 d'octubre de 1937, en el qual ERC obtenia els càrrecs següents: alcalde-president, Pere Iglesias i Viadé; conseller de Sanitat i Assistència Social, Martí Aubanell i Huertas; conseller de Cultura, Bartomeu Pedragosa i Falgà; conseller, Francesc Bellavista i Sastre; conseller, Josep Pous i Casals; conseller, Gabriel Sabatés Homs.

La tasca de govern d'ERC al capdavant de la Corporació Municipal seria comprensiblement difícil: la correlació de forces a l'Ajuntament de la ciutat era igualada, ja que la UGT i la CNT també obtenien, respectivament, sis conselleries; i ACR i UR, dues. D'altra banda, des d'aquesta data fins al final de la

²⁴ Archivo Histórico Nacional de Salamanca. Sección Guerra Civil, Político-Social Barcelona, caja 1.441. Aquesta documentació ha estat proporcionada per Jordi Planas. Sobre la Columna Vallès Oriental es publicà la monografia col·lectiva *Els Últims Quixots*, Granollers, 1983.

Credencial del regidor de Sanitat i Assistència Social, Martí Aubanell, membre d'ERC.

(Font: Arxiu particular de la família Aubanell.)

guerra, la ciutat passaria per les seves hores més fosques: l'arribada massiva de refugiats de guerra a la ciutat no va fer sinó accentuar la ja de per si deteriorada situació, que culminaria amb el tràgic bombardeig del dia 31 de maig de 1938. A més, els problemes derivats de la manca d'aliments es traduïen en una revolta popular el desembre de l'any 1938.

Així, doncs, el govern d'ERC, que encapçalava l'Ajuntament, va haver de fer front a una situació cada vegada més insostenible, i la seva tasca s'encaminava a l'intent d'aturar els robatoris als camps, el saqueig de les cases destruïdes i a frenar l'extensió de les malalties entre la població. I així seria fins al 12 de gener de 1939, pocs dies abans de l'entrada de les tropes franquistes a Granollers. El dia 27 del mateix mes, Pere Iglesias empenia el camí de l'exili, seguint les passes d'aquells homes i dones que havien perdut alguna cosa més que una guerra.

B A N

Pere Iglesias i Viadé, com Alcalde i President de la Junta de Defensa Passiva,

FAIG SABER:

1.º Que a partir del pròxim dilluns, queden mobilitzats tots els homes aptes de 15 a 55 anys pel treball obligatori per a la construcció de refugis i trinxeres dins el terme municipal.

2.º Per tant, totes les cases industrials amb els mitjans propis i amb llurs obrers, construiran dintre el recinte de treball o pròxim a n'aquest, un refugi capaç per els obrers de la fàbrica o taller.

3.º Tots els Comitès de Control i d'Empresa vindran obligats a entregar una relació dels obrers empleats en la construcció de llurs refugis i hores que hi esmercen.

4.º Tots els ciutadans no compresos en l'apartat segon, es presentaran el pròxim dilluns, dia 6, a les 9 del matí, a la Casa de la Ciutat, per a fer la seva inscripció a les brigades de treball.

Es fa avinent que l'incompliment d'aquestes disposicions seran sancionades amb el màxim de rigor.

Granollers, 3 de juny del 1938.

L'Alcalde-President, PERE IGLESIES

Pere Iglesias assumí l'alcaldia de la ciutat en els seus moments més difícils. L'esforç per a la construcció de refugis antiaeris va ser una de les seves principals preocupacions. (Font: HMJM.)